

پاییز در دانشکده‌الهیات

۲. خودنوشت فرهنگی نورالله کسایی

معاش از طریق کشاورزی در املاک موروثی و دامداری و گاهگاه بازرگانی و تجارت محدود از زندگی بالنسبه مرفه و مقبولیت ممتاز اجتماعی برخوردار بود.

نخستین مراحل آموزشی من از دبستان شروع شد. با تغییر برنامه‌های آموزشی در عصر پهلوی اول، دوره ابتدایی در دبستان، دوره متوسطه در دبیرستان و دوره عالی در دانشگاه دنبال می‌شد. با این همه تعدادی از مکتب‌خانه‌ها و مدارس قدیم، شیوه‌های آموزش سنتی را دنبال می‌کردند. فراگیری قرآن و حساب سنتی (سیاق) و تعلیم خط که بیشتر در مکتب خانه‌های قدیم صورت می‌گرفت، از تحصیلات فوق برنامه من در این نهادها بود...

مدارس جدید که از سال ۱۳۱۵ هجری قمری در روزگار مظفرالدین شاه قاجار (۱۳۱۳-۱۳۲۴ ه. ق) با تأسیس انجمن

معارف در تهران و بنیاد مدرسی که مرحوم میرزا حسن رشیدی مبتکر آن بود، (رشیدی) به تدریج پس از انقلاب مشروطیت (= ۱۳۲۴ ه. ق) آهنگ رشد کرد و در سراسر ایران در مراکز استانها و شهرستانها نمونه‌هایی از آن در مقابل نهادهای آموزشی سنتی تأسیس شد و از ۱۳۰۰ خورشیدی به بعد به صورت فراگیر درآمد. با این همه نظر به اینکه آموزگاران این دبستانها به سبب محدود بودن دامنه دانشسراهای مقدماتی (مخصوص تربیت آموزگار) از شیوه‌های نوین آموزشی بهره چندانی نداشتند، هنوز کاستیها از

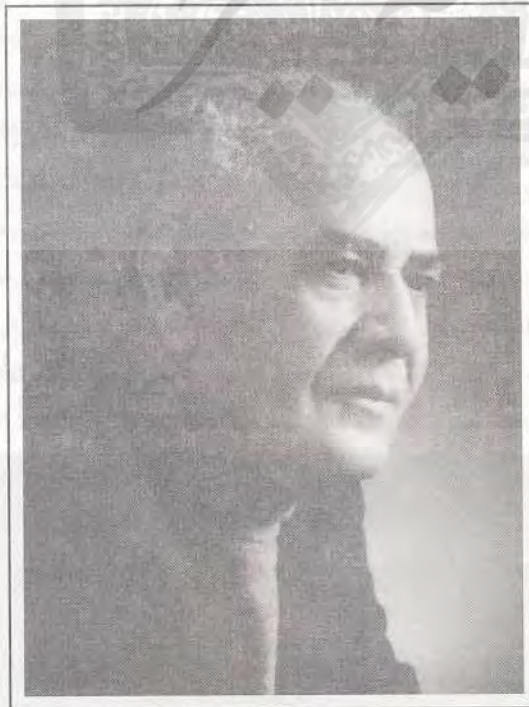
شرح حال و مشخصات عمومی

در ۱۳۱۸ در شهرضا به دنیا آمدم. دوران کودکی من با رویدادهای شهریور ۱۳۲۰ جنگ بین المللی دوم و اشغال ایران از سوی نیروهای متفقین (انگلیس، آمریکا، اتحاد جماهیر شوروی) تقارن داشت. زادگاه من شهرضا از شهرستانهای استان دهم (اصفهان) در مسیر راه شوسه تهران شیراز قرار داشت...

من در خاندانی زاده شدم که از سوی پدر، سیادت و از سوی مادر، روحانیت را به ارث می‌بردم. نیاکان پدری من از فرزندان حاج میرزا زکی بحرینی از روزگار صفویه در حوزه قمشه (شهرضای کنونی) ریاست سادات را که در آن روزگار پایگاهی بزرگ می‌نمود بر عهده داشتند و به «رئیس السادات» ملقب بودند. پدر بزرگ

مادری من، مرحوم آقا شیخ مرتضی قمشه‌ای (متوفی ۱۳۰۱ ش) از حکیمان و فقیهان برجسته اواخر عصر قاجار و از شاگردان بواسطه حکیم شهیر آقا محمد رضا قمشه‌ای در محضر فیلسوف معروف جهانگیرخان قشقایی و آقامیرزا نصرالله حکیم قمشه‌ای بود که در قمشه و اصفهان مجلس درس و بحث داشت و مشرب او بیشتر عرفانی و فلسفی بود.

پدرم (مرحوم حاج سیداسدالله کسائی) با اینکه در تغییرات متحدالشکلی آغاز دوره رضاشاهی از کسوت روحانی به در آمده و بهره چندانی از سواد نداشت، با امرار



این نهادهای آموزشی به چشم می خورد.

دوران تحصیل و حرفه آموزی

تحصیلات ابتدائی من از سال ۱۳۲۴ در ۶ سالگی آغاز شد. وضع تحصیلی من مطلوب و در حد ممتاز بود. خاصه اینکه با توجه و سفارش پدرم، برادر ۵ سال بزرگتر از من که در آغاز ورودم به دبستان دوره تحصیلات ابتدائی را پشت سر می گذاشت، همواره بر کار درس و بحث من نظارت و رسیدگی داشت...

دوران میانسال

در سال ۱۳۴۹ در ۳۱ سالگی ازدواج کردم. محصول این زندگی زناشویی دو فرزند پسر و دختر است. پسرم کامران کسائی متولد ۱۳۵۰ ش اکنون در حال گذرانیدن پایان نامه خود در دوره دکتری زبان و ادبیات فارسی از دانشگاه تهران است. و دخترم پرنیان کسائی متولد ۱۳۵۶ فارغ التحصیل سال ۱۳۷۸ کارشناسی ارشد در رشته مهندسی پزشکی است. این دو فرزند من عالی ترین هدیه ای است که خدای بزرگ در قبال بیش از چهل سال خدمت صادقانه آموزشی و پژوهشی و پرورش شاگردانی کارآمد به من ارزانی داشته و من همواره این نعمت خداداد را سپاسدار و شکرگزارم.

خدمات این دوره از زندگی من با آموزگاری، دبیری، تصدی اداره بخشی از آموزش و پرورش، استادیاری، معاونت دانشجویی، آغاز شده و تا ارتقا به مرتبه استادی و مدیریت گروه آموزشی تاریخ و تمدن ملل اسلامی در دانشگاه تهران، دانشکده الهیات و معارف اسلامی استمرار دارد.

تدریس یکی دو جلسه در چهار روز هفته در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری، رسیدگی به راهنمایی پایان نامه های تحصیلی در همین مقاطع، تألیف مقالات تحقیقی و یا ترجمه در رشته تخصصی (فرهنگ و تمدن) و گاه نوشتن مقالاتی انتقادی که در مجلات یا روزنامه های کثیرالانتشار درج می شود.

استادان و مربیان دوران جوانی

استاد مرحوم سیداحمد خراسانی در دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، استاد دکتر محمد محمدی ملایری، استادان مرحوم بدیع الزمانی کردستانی (عبدالحمید) و دکتر امیرحسن یزدگردی، بر من حق حیات داشته و به عنوان پدری روحانی همواره خدمات انسانی، علمی و معنوی آنان را ارج

می نهم. خاصه روانشاد استاد عبدالحمید بدیع الزمانی کردستانی که آیتی بود کم نظیر در هوش و نبوغ و آزادگی و پارسائی و ارستگی و صداقت در گفتار و کردار که گذشته از دانشکده، تا زنده بود بیشتر اوقات را معتکف آستانش بودم. و آقای دکتر محمدمحمدی ملایری که روزگارش مستدام باد، فرزانه استادی که در فکر بکر و ایجاد انگیزه و شیوه های دقیق تدریس و تحقیق و جدی گرفتن مسؤولیت و نگاهداشت سهم بزرگ ایران در فرهنگ و تمدن جهان و دنیای اسلام، همواره اسوه ای تمام نما از استادی اثر گذار در زندگی علمی و آموزشی من به یادگار مانده است.

استادان روانشاد، بدیع الزمان فروزانفر و جلال الدین همایی، دکتر مهدی حائری یزدی از دیگر فرزاندانی بوده اند که از زندگی علمی و آموزشی و آثار گراندیشان در حد توان بهره ها برده ام. از دیگر مربیان و استادان که مشمول تربیت و عنایتشان بوده ام، به اجتناب از اطاله کلام در می گذرم. اجرشان با خدای متعال باد.

فعالیت های آموزشی، خلق آثار و تألیفات

فعالیت های آموزشی

تدریس در حوزه آموزش و پرورش شهرضا و تهران از ۱۳۳۷ تا ۱۳۵۳ انتقال به دانشگاه تهران به عنوان استادیار و تدریس در تاریخ زبان و ادبیات عربی، تاریخ اسلام، فرهنگ و تمدن ایران و اسلام، تاریخ نهادهای علمی آموزشی ایران و اسلام در مراتب دانشیاری و استادی. همکاری آموزشی و تدریسی در مقاطع کارشناسی ارشد در دانشگاه های شهیدبهشتی، تربیت مدرس، الزهرا و دانشگاه اصفهان و...

خلق آثار

بیشترین آثار تألیفی اینجانب در کتاب یا مقاله، پیرامون تاریخ آموزش و پرورش و نهادهای علمی و آموزشی و فرهنگ و تمدن ایران و اسلام و جغرافیای تاریخی و زندگینامه و نقد احوال و آثار رجال علمی است که مسائل مربوط به آموزش پرورش و تحقیقات در پیشینه آموزش عالی و مراکز آموزشی و علمی از ایران پیش از اسلام و ایران و اسلام از روزگاران گذشته تا امروز را شامل می شود.

فهرست فعالیت های علمی و پژوهشی

الف) تألیف:

۱. کارنامه دانشکده الهیات و معارف اسلامی، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۵۷ ش.

ج) مقالات:

۱. تحقیق در زندگی علمی و نقد آثار مرزوقی اصفهانی، مقالات و بررسیها، نشریه گروه تحقیقاتی دانشکده الهیات و معاونت اسلامی دانشگاه تهران. دفتر ۳۲-۳۳، سال ۱۳۵۸ ش، ص ۱۶۹-۱۸۶.

۲. مدرّس، مرد دین و سیاست، انتشارات وزارت آموزش و پرورش، مندرج در کتب فارسی سال چهارم دبیرستان از سال ۱۳۵۸ ش به بعد

۳. بررسی در زندگی، تحصیلات، خدمات دیوانی عبدالحمید کاتب و نقد

نامه‌های بازمانده از او در مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، ش ۱۰۱-۱۰۴، سال ۲۵، پائیز ۱۳۶۲، تحت عنوان به یاد خوزستان، ص ۱۲۵-۱۵۲

۴. تحقیق در منابع علوم بلاغت، مقالات و بررسیها، دفتر ۴۱-۴۲، سال ۱۳۶۵، ص ۱۱۵-۱۴۲

۵. نخستین خطبه فتح قدس در حضور صلاح الدین ایوبی، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، ش ۱۰۵-۱۰۸، سال ۲۵، پائیز ۱۳۶۷، ص ۶۲-۸۴

۶. از نظامیه تا مستنصریه، مقالات و بررسیها، دفتر ۴۷-۴۸، سال ۱۳۶۸، ص ۹۵-۱۱۹

۷. آداب و آموزش پزشکی در ایران اسلامی، مقالات و بررسیها، دفتر ۴۹-۵۰، سال ۱۳۶۹، ص ۹۵-۱۱۸

۸. عوامل پیشرفت و انحطاط علوم پزشکی در جوامع اسلامی، مجموعه مقالات سمینار دیدگاههای اسلام در پزشکی، فروردین ۱۳۷۱، ص ۲۷۷-۲۸۹

۹. امنیت فکری و استقلال مالی، دو عامل مؤثر در پیشرفت و گسترش دانشها، فصلنامه سیاست علمی پژوهشی، سال اول، پائیز و زمستان سال ۱۳۷۰، ص ۴۷-۵۴

۱۰. نقد و نظری بر آموزشها و نهادهای



۲. مدارس نظامیه و تأثیرات علمی اجتماعی آن، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۵۸ ش، انتشارات امیرکبیر ۱۳۶۳ و ۱۳۷۴ ش در ۳۶۸ صفحه.

۳. نقد و نظری بر تاریخ آموزش و پرورش ایران. سازمان برنامه و بودجه، مؤسسه عالی پژوهش در برنامه ریزی و توسعه، ۱۳۷۲ ش، در ۱۷۴ صفحه.

ب) ترجمه:

۱. تاریخ دانشگاههای بزرگ اسلامی، انتشارات یزدان، ۱۳۶۴ ش،

انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۲ و ۱۳۷۷ ش در ۳۷۰ صفحه (۶۲ صفحه مقدمه و توضیحات مترجم) مؤلف استاد عبدالرحیم غنیمه مغربی

۲. تاریخ بیمارستانها در اسلام، مؤسسه توسعه دانش و پژوهش در ایران، چاپخانه شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۱ ش، کنگره بین المللی تاریخ پزشکی در اسلام و ایران، به مناسبت آغاز دوازدهمین قرن وفات محمدبن زکریای رازی در ۲۳۰ صفحه (مقدمه و توضیحات مترجم ۱۹ صفحه) مؤلف: دکتر احمد عیسی بک مصری.

۳. ذکر اخبار اصفهان، انتشارات سروش، ۱۳۷۲ ش، دو مجلد در یک مجموعه در ۸۳۶ صفحه (مقدمه مترجم ۱۱۰ صفحه) مؤلف حافظ ابونعیم اصفهانی.

۴. منتخب النصوص التاريخية والجغرافية، انتشارات سمت، ۱۳۷۷ ش، در ۲۳۰ صفحه.

۵. طرح تألیف فرهنگ مراکز علمی، آموزشی ایران (مجلد اول: مدخلی بر تاریخ آموزش و پرورش ایران از آغاز دوره اسلامی تا تأسیس دارالفنون، محل اجرای طرح، معاونت پژوهشی دانشگاه تهران، تایپ و تدوین شده حدود ۹۰۰ صفحه. در دست تألیف برای تحویل تا پایان اسفند ۱۳۷۹ حدود ۱۱۰۰ صفحه.



۱۹. ترجمه مقدمه دکتر ابراهیم دستوقی شتا بر کتاب ابرزمانه و ابر زلف، از اسلامی ندوشن، انتشارات یزدان، ۱۳۷۳ ش، ص ۱۶۳-۱۷۴

۲۰. آموزشها و نهادهای آموزشی در روزگار فردوسی، مجموعه مقالات کنگره جهانی بزرگداشت فردوسی، انتشارات دانشگاه تهران ۱۳۷۴، ص ۱۰۷۹-۱۰۹۲، فصلنامه هستی، پائیز ۷۴ ص ۷۵-۸۶

۲۱. نیشابور در عصر عطار، سایه در خورشید، مجموعه مقالات کنگره جهانی بزرگداشت عطار نیشابوری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۵، ص ۱۱۱-۱۲۱

۲۲. هرات از طاهریان تا تیموریان، مقالات و بررسیها، نشریه دانشکده الهیات، ش ۶۰-۵۹، سال ۱۳۷۵، ص ۸۵-۱۰۲

۲۳. سید جمال الدین اسدآبادی و جامع الأزهر مصر، تاریخ و فرهنگ معاصر، س ۵، ش ۵-۴، سال ۱۳۷۵، ص ۵۵-۷۵ کیهان فرهنگی

۲۴. سید جمال الدین اسدآبادی، سفرها و ره آوردها

۲۵. خوراک و پوشاک در آسیای میانه، فرهنگ، فصلنامه علمی-پژوهشی، ویژه تاریخ، س ۹، ش ۳، مسلسل ۱۹، سال ۱۳۷۵ ص ۱۰۳-۱۴۵ History of Civilizations of Central Asia, volume IV, UNESCO 1998, Food and Clothing in eastern Iran and central Asia, 380-381.

۲۶. سرگذشت دانشمندان و مراکز دانش در حمله مغول، نامه پژوهش، سال اول، س ۴، بهار ۱۳۷۵، ص ۲۸۹-۳۲۳

۲۷. اصفهان در روزگار آل بویه و سلجوقیان، نشریه علمی پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، ش ۹، بهار ۱۳۷۶، ص ۱۷۶-۲۰۴

۲۸. از جندیشاپور تا دانشگاه تهران (در دفاع از دانشگاه و دانشگاهیان) روزنامه اطلاعات، چهارشنبه ۷ آبان ۱۳۷۶

۲۹. گزارش یاقوت حموی از کتابخانه‌های مرو، ارج نامه ایرج (یادنامه ایرج افشار) انتشارات طوس، تهران ۱۳۷۷، ج ۲، ص ۴۱۵-۴۲۵

۳۰. جمال الدین اصفهانی، وزیر نیکوکار عصر سلجوقی، میراث جاویدان،

آموزشی معاصر، روزنامه اطلاعات، شهریور ۱۳۷۲، در سه شماره مسلسل.

۱۱. سهم دیرینه مرو در شکوفایی فرهنگ و تمدن اسلامی، کیهان فرهنگی، سال نهم، دیماه ۱۳۷۱ ش، ۹۲، ص ۳۹-۴۲

۱۲. سده سوم هجری، آغاز رشد و بالندگی علوم و فنون در جهان اسلام، مجموعه مقالات کنگره بین المللی پیشبرد علم و تکنولوژی در جهان اسلام اردیبهشت ۱۳۷۲، انتشارات دانشگاه تهران، ص ۱۱۹-۱۲۲ (خلاصه مقاله) کتاب ماه (تحت عنوان اسلام و بالندگی فرهنگی) کتاب ماه، ویژه نامه ۲۵ اسفند ۱۳۷۷، گفتگوی تمدن‌ها، ص ۱۴-۱۶، و چندین روزنامه عصر تهران و کیهان فرهنگی اسفند ۱۳۷۲ ش، ص ۲۳-۲۶

۱۳. عوامل مؤثر در سرآشینی فرهنگ و تمدن اسلامی، مجموعه مقالات کنفرانس بین المللی فرهنگ و تمدن اسلامی، مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگی، بهمن ۱۳۷۲، ص ۴۳-۵۳، و چندین روزنامه عصر تهران، کیهان فرهنگی و...

۱۴. عضدالدوله دیلمی و بیمارستان عضدی بغداد، مجموعه مقالات کنگره بین المللی تاریخ پزشکی در ایران و اسلام، جلد اول، ص ۳۹۷-۴۱۵، سال ۱۳۷۳، انتشارات مؤسسه توسعه دانش و پژوهش ایران.

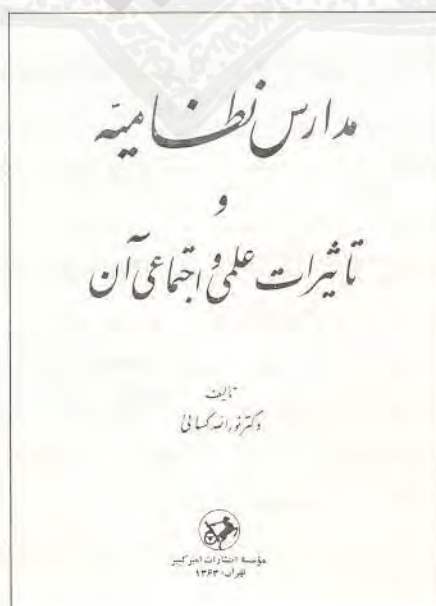
۱۵. دکتر طاهری عراقی و گروه ادیان و عرفان دانشکده الهیات و معارف اسلامی، مجله تحقیقات اسلامی، نشریه بنیاد دائرة المعارف اسلامی یادنامه دکتر احمد طاهری عراقی، سال ششم، ش ۱-۲، سال ۱۳۷۱، ص ۳۹-۴۹

۱۶. ابن حیان بستی، تحصیلات، سفرها و آثار علمی و

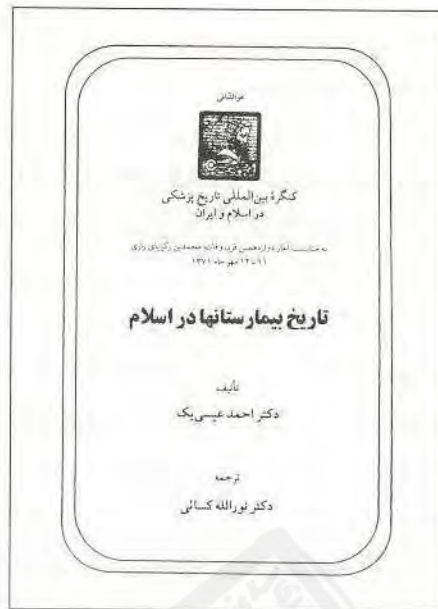
تحقیقات اسلامی، نشریه بنیاد دائرة المعارف اسلامی، سال دهم ش ۱-۲ سال ۱۳۷۴، یادنامه دکتر عباس زریاب خویی، ص ۵۷-۶۹

۱۷. پیشینه مشارکت ایرانیان در ایجاد و اداره نهادهای آموزشی، میراث جاویدان (وقف) فصلنامه فرهنگی، تحقیقی و... ص ۴ ش ۱ بهار ۱۳۷۵ شماره مسلسل ۱۳، ص ۱۲۴-۱۳۴

۱۸. فرائد الفوائد در میران نقد، مسجد، دوماهانه دینی، فرهنگی، اجتماعی، س ۴، ش ۲۳، آذرودی ۱۳۷۴، ص ۹۲-۹۶



۱۳۷۶، ش ۱۹-۲۰، ص ۵۶-۶۴
 ۳۱. مدارس قدیم تهران در عصر قاجار، نامه فرهنگ، سال ۸، ش ۲، مسلسل ۳۰، تابستان ۱۳۷۷، ص ۱۴۱-۱۴۰
 ۳۲. ترجمه و تأثیر آن در تجلی فرهنگ و تمدن اسلامی، آئینه پژوهش، س ۹، ش ۵، سال ۱۳۷۷، ص ۱۳-۲۱
 ۳۳. جغرافیا دانان جهانگرد و نقش آنان در بالندگی فرهنگ و تمدن اسلامی، ایران شناخت، ۱۳۷۷، ص ۱۹۲-۲۱۴
 ۳۴. سیره سامانیان در بزرگداشت دانشمندان، نامه آل سامان، مجموعه



مذهبی (مقاله ارائه شده در کنفرانس اسلام و مسیحیت ایتالیا، واتیکان، فوریه ۲۰۰۰ میلادی، اطلاعات، ۱۸-۱۹ اسفند ۷۸

۴۵. این عاشورا را عاشورایی دگر باید، صبح امروز، ۲۵ فروردین ۱۳۷۹
 توضیح: مقالات مندرج در روزنامه‌ها گزارش‌هایی است علمی و تحقیقی در زمینه تاریخ نهادهای علمی آموزشی و از باب اثبات لزوم آزادی فکری و استقلال شغلی دانشگاهیان.

د) حدود ۷۰ مقاله مفصل، متوسط و کوتاه که نیمی از آن در دائرة المعارف بزرگ اسلامی (ج ۱-۹) و بنیاد دائرة المعارف اسلامی (ج ۱-۴) به چاپ رسیده و بقیه زیر چاپ است.

ه) مقاله مفصل در تاریخ آموزش و پرورش ایران آماده چاپ در مرکز مطالعات فرهنگی و بین‌المللی، دائرة المعارف ترک، تاریخ زندگی پیامبر (آموزش و پرورش در عصر رسول الله)، آداب، آئین و آموزش‌های رایج در خطه کرمان از آغاز دوره اسلامی تا حمله مغول. بندر باستانی سیراف و دولخانه کیش، نخستین درس استاد در نظامیه بغداد، قلمرو سامانیان، خاستگاه نخستین مدارس در جهان اسلام.

و) عضویت علمی و تحقیقاتی، در بنیاد دائرة المعارف بزرگ اسلامی، سازمان علمی فرهنگی یونسکو، سازمان انتشارات کتب علوم انسانی دانشگاهی (سمت) و...

ز) شرکت در بیش از ۴۰ سمینار و کنگره و همایش علمی بین‌المللی داخلی با ایراد مقاله و سخنرانی

ح) شرکت در کنگره‌های بین‌المللی خارجی در کشورهای مصر، سوریه، لبنان، تاجیکستان، ایتالیا، به ترتیب، تیرماه ۱۳۷۷، شهریور ماه ۱۳۷۸، بهمن ۱۳۷۸. با ایراد سخنرانی و ارائه مقاله که قبلاً گزارش شده و مدارک آن در معاونت پژوهش موجود است.

*

مقالات مجمع علمی تمدن و تاریخ و فرهنگ سامانیان، وزارت ارشاد، ۱۳۷۸، ص ۴۹۱-۵۰۵

۳۵. وقف در خدمت نهادهای علمی آموزشی، میراث جاویدان، ۱۳۷۸، ش ۲۷، ص ۴۴-۵۰

۳۶. تحصیلات سعدی در بغداد و نظامیه بغداد، سعدی نامه جلد دو، انتشارات فارس شناسی، زمستان ۱۳۷۸

۳۷. تاریخچه آموزشها و نهادهای آموزشی فلسفی در ایران و اسلام، تاریخ علم در اسلام و نقش دانشمندان ایرانی، مرکز مطالعات فرهنگی بین‌المللی ۱۳۷۸، ص ۱۰۱-۱۵۷، روزنامه اطلاعات در ۹ شماره مسلسل مردادماه ۱۳۷۹

۳۸. دانشگاه و مسائل رفاهی استاد و دانشجو، جامعه ۲۳، ۲۴، ۲۶ خرداد ۱۳۷۷ در سه شماره مسلسل

۳۹. دانشکده الهیات، عرصه مفاهمه یا معارضه (پاسخ انتقادی به مصاحبه آیت الله مصباح یزدی). ایران، ۱۸ آذر ۱۳۷۷.

۴۰. استاد حسینعلی راشد و گروه فلسفه دانشکده الهیات، اطلاعات، ۲۳ دی ۱۳۷۷.

۴۱. اختیارات رئیس جمهوری و انتظارات مردمی، صبح امروز ۲۱ اردیبهشت ۱۳۷۸.

۴۲. فرهنگ سازان و فرهنگ ستیزان (به انگیزه چهلمین روز درگذشت استاد دکتر زرین کوب) صبح امروز، ۱۱ آبان ۱۳۷۸

۴۳. اسماعیلیه از دعوت تا خشونت، صبح امروز، شنبه و یکشنبه ۲ و ۳ بهمن ۱۳۷۸

۴۴. نگرشی تاریخی بر رفتار ایرانیان در کثرت‌گرایی دینی و